

БІБЛІОГРАФІЯ

«Kyrillisches, Freunde, auch das...». Die russische Bibliothek Paul Celans im Deutschen Literaturarchiv Marbach. Aufgezeichnet, beschrieben und kommentiert von Christine Ivanovic. — Marbach am Neckar: Deutsche Schillergesellschaft, 1996. — 164 s.

Бібліотека Целана, яка в 190 р. потрапила разом з рукописною спадщиною поета в Німецький літературний архів у Марбаху, демонструє несподівано великий обсяг русистики. Неабиякий інтерес Целана до російської літератури засвідчила вже його збірка «Троянда нікому» (1963), яку він присвятив пам'яті Осипа Мандельштама і в якій є чимало російських впливів та ремінісценцій. В ній він емпатично згадував про те, що свого часу перекладав «кирилицю, друзі, також...». Підсумком його спілкування з «кирилицею» стали широко відомі, незрівнянні інтерпретації поезій О. Блока, С. Єсеніна і О. Мандельштама, а також переклади віршів багатьох інших російських поетів (К. Случевский, В. Брюсов, В. Хлебников, В. Маяковский, Б. Пастернак, Є. Євтушенко). Цей масштаб і незвичний (як для німецького автора його епохи) обсяг інтенсивних занять російською літературою, історією та філософією можна відкрити для себе лише тепер, на основі бібліотечного фонду.

Крістіна Іванович вперше з бібліографічною повнотою описала і переклала в даному каталозі понад 500 книжкових заголовків, відмітивши сліди користування і лектури Целана і водночас доповнивши назви книг важливими коментарями. Вони містять не тільки важкодоступні біографічні відомості про російських авторів, вони вказують також на те значення, яке мав той чи інший автор або окремих творів для Целана. Таким чином, на основі даного книжкового зібрання можна детально простежити за робочим процесом Целана: від дати придбання та поступового освоєння творів російської літератури — до перекладацького чи поетичного творчого процесу, який засвідчений власноручними помітками Целана у багатьох книжках. При цьому дана документація дає змогу по-новому, несподівано поглянути на сферу російсько-кириличного елемента в творчості Пауля Целана, який досі — через мовні бар'єри — був недоступний зарубіжним дослідникам.

П. Рихло

Helmut Bottiger. Orte Paul Celans. — Wien: Paul Zsolnay Verlag, 1996. — 175 s.

Гельмут Бьоттігер, редактор культурного відділу газети «Frankfurter Rundschau», автор багатьох публіцистичних книг (одна з останніх — «Сп'яніння в нічній країні: життя триває і після НДР», 1994, — дістала широкий розголос як на Сході, так і на Заході Німеччини), видав у 1996 р.